# موضوع مقاله : تاثیر اهداف و استراتژی بانک قرض الحسنه رسالت در جهت کمک به نیازمندان مالی

نویسنده اول : زمیفرا انصاری [۱]، عضو هیئت علمی دانشگاه فنی و حرفه ای دختران زاهدان

Zemi.ansari@gmail.com

نویسنده دوم : فاطمه کیخا [۲] ، دانشجوی حسابداری دانشگاه فنی و حرفه ای دختران زاهدان

fatemekeykha@gmail.com

## چکیده

اگر فرهنگ نیکوی قرض الحسنه در جامعه حاکم شود جلوی بسیاری از مفاسد اقتصادی و نظام ربا گرفته خواهد شد و جامعه به سوی اعتدال پیش خواهد رفت . در اسلام قرض الحسنه تنها شیوه مبادلات پولی و مالی نیست ، بلکه با روشهای مختلفی میتوان این مبادلات را انجام داد . اگر فرهنگ نیکوی قرض‌الحسنه در جامعه حاکم شود جلوی بسیاری از مفاسد اقتصادی، و نظام چپاولگری ربا گرفته خواهد شد و جامعه به سوی توازن و اعتدال پیش خواهد رفت.در اسلام، قرض‌الحسنه تنها شیوه مبادلات پولی و مالی نیست، بلکه با روش‌های مختلفی می‌توان این مبادلات را انجام داد،اما تنها موردی که فرد برای اقدامات اقتصادی نباید انجام دهد، این است که در قرض نباید انتظار هیچ نوع سودی را داشته باشد و برای دریافت سود باید به قالب‌های عقود مبادله‌ای متوسل شود.

**کلید واژگان :** قرض الحسنه ، نیازمند مالی ، ربا،اهداف و استراتژی ها

---

۱

۲

**مقدمه :**

باید جامعه را تشویق کنیم که نیاز نیازمندان را تأمین کنند و یکی از بهترین شیوه‌های تأمین نیازمندان این است که از قرض‌الحسنه استفاده شود که هم کمک مالی برای افرادی است که نیازمند سرمایه‌ای برای اداره زندگی خود هستند و به دلایل مختلف دچار تنگنای مالی شده‌اند و هم زمینه را برای فعالیت‌های خیرخواهانه افراد فراهم می‌آورد و قرض‌الحسنه می‌تواند در فعالیت اقتصادی نقش مؤثری داشته باشد،میزان استفاده از این ابزار بستگی به میزان وجود انگیزه‌های خیرخواهانه در افراد وابسته است.. میزان استفاده از این ابزار بستگی به میزان وجود انگیزه های خیرخواهانه در افراد وابسته است . تقویت این انگیزه به معنای پیدایش شادابی بیش تر در عرصه اقتصادی جامعه است . گاهی برخی از افراد دچار مشکلاتی می شوند که بهترین راه تامین مالی برای آنها قرض الحسنه است . کسی که بدلیل بیماری متقاضی پول است و نمی خواهد فعالیت سودآور اقتصادی داشته باشد بهترین راه برای برآوردن نیاز او قرض الحسنه است . نیاز های خرد مردم معمولا از همین قبیل هستند که ترویج فرهنگ قرض الحسنه میتواند تاثیر بسزایی در ایجاد امنیت اقتصادی و آرامش در زندگی اجتماعی ما داشته باشد و همبستگی جامعه را ارتقاء بخشد. واژه«قرض» ازنظرلغوی به معنای«قطع» چندین بار در قرآن کریم آمده است ودرآن درخواست وام برای خداوند شده است و براساس نظریه مفسرین واژه قرض آنجادارای یک معنای وسیع وشامل تمام انفاق‌های در راه خدا می‌شود که شامل قرض دادن به بندگان نیازمند خدا نیزخواهدشد. وامی که برای خداتعبیر شده است باید«وام نیکو»دارای صفات ویژه باشد. قرض‌الحسنه ازمنظرمعصومین(ع)دارای پاداش فراوان و تأثیرمثبت درزندگی انسان‌ها در دنیا و عالم آخرت دارد. ازمنظرامام رضا(ع)نیز قرض‌الحسنه وهمچنین مدارای بابدهکار،دارای ثواب فراوان وپاداش روزشماراست.

دین مبین اسلام توجه خاصی به حمایت از نیازمندان، آسیب دیدگان و اقشار ضعیف جامعه دارد. یکی از راه هائی که در این مسیر همواره مورد توجه و تشویق بوده، اعطای قرض (بدون بهره) و به اصطلاح قرض الحسنه است. قرض الحسنه جلوه زیبای یاری و دستگیری از این افراد به شمار می آید و در آیات فراوانی از قرآن کریم و روایات ائمه طاهرین (علیهم السلام) به این مسئله اشاره شده است. قرض الحسنه یکی از جلوه های زیبای یاری ودستگیری نیازمندان به شمار می رود و بدون تردید از دیدگاه تمام آئین ها نیز مورد اهمیت می باشد. و اسلام توجه ویژه ای به مسئله "قرض الحسنه" نموده ، به طوری که ریشه در قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام دارد."قرض الحسنه" عنوانی است که در میان مومنین شهرت دارد و از مصادیق قرضی است که به صفت "حسن و حسنات" در قرآن از آن نام برده شده است. با توجه به آیات بیان شده در قرآن کریم به چند حقیقت پی می بریم:

الف- اینکه قرض دهنده جلب رضایت خداوند را در نظر داشته باشد.

ب- قرض دهنده به این حقیقت بیندیشد که چشم پوشی از بهره های دنیوی بهره او را از زندگی آخروی بیشتر خواهد کرد.

ج-پرداختن به قرض الحسنه ذخیره نمودن پاداش های الهی از جمله گذشته و عفو از خطاهای آدمی است. حیات مادی مردم بدون همیاری و تعاون همدیگر امکان ندارد و قرض الحسنه بستری مناسب است برای این همیاری و رفع بسیاری از مشکلات درآمدی مردم. بنابراین آگاهی و شناخت به آداب و ویژگی های منحصر به فرد آن بسیاری از خطاهای وارده شده در سطح "قرض الحسنه" را کاهش می دهد و مردم را به سمت تأمین اقتصادی اسلامی پویا می کشاند.

بی تردید اقتصاد در پیشرفت وشکوفایی جامعه انسانی نقش مؤثر و حیاتی دارد.پیشرفت اقتصادی مطلوب نیازمند یک نظام اقتصادی سالم است. نظام اقتصادی اسلام سالم‌ترین نظام‌های اقتصادی دنیاست. داد وستد تعاونی، با روحیه‌ای ایثار وهمکاری به نام «قرض‌الحسنه» یکی از زیر مجموعه‌های نظام اقتصادی اسلام است. برای احیا و ترویج هرچه بیشتر و بهتر این فرهنگ سازنده، تلاش بیشتر و همت مضاعف لازم است.

بر اساس منابع اصلی (آیات وروایات) اصل قرض الحسنه (وام دادن بدون سود) یکی از اصل‌های مهم اسلامی می‌باشد که در قرآن و زندگی امامان (علیهم السلام) اهتمام بسیاری به آن‌ها داده شده است وهمچنین آثار فراوان و پاداش بسیار از جانب خدای متعال برای این سنت خوب و جامعه ای که این فرهنگ در آن زنده است وعده داده شده است زیرا با این فرهنگ می‌توان گره های زیادی از زندگی مردم را باز کرد و بسیاری از مشکلات جامعه را حل نمود.با نظام اقتصادی قرض الحسنه می‌توان زمینه ای برای ایجاد اشتغال جوانان ایجاد کرد وآمار بیکاری را در جامعه کاهش داد.قرض الحسنه پاسخ گوی نیاز افرادی نیازمنداست که توانای چرخاندن چرخه ای زندگی خویش را نداشته و با فشار اقتصادی دست وپنجه نرم می‌کنند.قرض الحسنه علاوه بر اینکه یک مسأله اجتماعی است، یک مسأله اخلاقی نیز می‌باشد.

## تاریخچهٔ قرض‌الحسنه در ایران

در ایران، اولین صندوق قرض‌الحسنه به شکل امروزی آن در سال ۱۳۴۸ هجری خورشیدی در مسجد قدیمی لرزادهٔ تهران به نام «صندوق قرض‌الحسنه ذخیرهٔ جاوید» تأسیس شد. به‌تدریج، صندوق‌های قرض‌الحسنه در دیگر نقاط کشور، به‌ویژه شهرهای مذهبی، تأسیس شدند تا جایی‌که تعداد این صندوق‌ها تا پایان سال ۱۳۶۵ هجری خورشیدی بر ۲۵۰۰ واحد بالغ گشت بود .

اینک در کشور ما، گام‌ها فراتر از صندوق‌های قرض‌الحسنه رفته و بانک‌هایی با فعالیت انحصاری قرض‌الحسنه تحت عنوان «بانک قرض‌الحسنه» نیز شکل گرفته است. امروزه تأسیس و فعالیت سایر بانک‌ها و صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت نظارت بانک مرکزی صورت می گیرد.

## پیشینه قرض:

انسان چون یک موجود اجتماعی آفریده شده است و از طرفی هم نیاز های فراوانی دارد که همه برای برآوردن آن‌ها خود کفا نبوده وبه ناچار دست نیاز و استمداد به همدیگر دراز خواهد نمود تا هم نوعان با احساس و عواطف او دست امداد و کمک به سوی او دراز نموده و با قرض وهمکاری گره گشایی از کار افراد در مانده وتهی دست صورت گیرد.

قرآن مجید نیز از جریان فرهنگ «قرض الحسنه» در بین امت‌های پیشین خبر داده و آن را از میثاق‌های خداوند با بندگانش خوانده است لذا می‌فرماید: «وَ لقَد اَخَذَاللهُ میثاقَ بَنی اسراءیلَ وَ بَعَثنا مِنهُم اثنی عَشَرَ نَقیباً وَ قالَ اللهانی مَعَکُم لَئِن أَقَمتُم الصَلوهٔ وَ ءاتَیتُم الزَکوهٔ وَ ءامَنتُم بِرُسُلی وعَزَّرتُمُوهُم وَ اَقرَضتُمُ اللهَ قَرضاً حَسَناً لَاُکَفِّرَنَّ عَنکُم سَیِّئاتِکُم وَ لَاُدخِلَنَّکُم جَنّاتٍ تَجری مِن تَحتِهَاالأَنهار» خدا از بنی اسرایل پیمان گرفت و از آن‌ها دوازده تا نقیب [= سرپرست] بر انگیختیم. وخداوند (به آن‌ها) گفت: «من با شما هستم! اگر نماز بپا دارید، و زکات بپردازید، و به رسولان من ایمان بیاورید و آن‌ها را یاری کنید و به خدا قرض دهید [= در راه او به نیازمندان کمک کنید]، گناهان شما را می‌پوشانم [=می‌بخشم]؛ و شما را در باغ‌هایی از بهشت که نهرها از زیر درختانش جاری است، وارد می کنم «.

از این آیه قرآن هم مطرح بودن سنت کمک به نیاز مندان وانفاق در بین امت‌های یشین و هم مطلوب بودن آن نزد خدای متعال به خوبی فهمیده می‌شود، زیرا خداوند وعده خود را به بنی اسرائیل چنین تشریح می کند که خداوند به آن‌ها فرمود: من با شما خواهم بود و از شما حمایت می کنم وَ قالَ اللهانی مَعَکُم .

قرض الحسنه یکی از جلوه های زیبای یاری و دستگیری نیازمندان به شمار می رود و بدون تردید از دیدگاه تمام آیین ها مورد اهمیت می باشد و اسلام نیز توجه ویژه ای به مسئله قرض الحسنه نموده بطوریکه ریشه در قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه وآله و اهل بیت علیهم السلام دارد.

و همچنین قرض الحسنه از روشهای تامین مالی مورد تاکید اسلام به ویژه در برآوردن نیازهای ضروری مسلمانان است با تصویب قانون عملیات بانکداری بدون ربا، قرض الحسنه به یکی از روشهای جذب و تخصیص منابع، مورد استفاده نظام بانکی کشور قرارگرفت.

فرهنگ غنی قرض الحسنه با برانگیختن انگیزه های معنوی در صدد تنظیم رفتارهای افراد جهت رفع نیازهای اقتصادی است . قرض الحسنه در مقام پاداش از صدقه پیشی می گیرد. به گونه ای که امام صادق علیهم السلام در این باره می فرماید: برای من محبوب تر است که مالی را قرض دهم تا آن را صدقه بدهم(حرعاملی، بی تا، ج۱۳، ص ۶۸ ج۵۵).

بانک قرض الحسنه رسالت با اشاعه فرهنگ قرض الحسنه نقش به سزایی در توسعه کارآفرینی و نیز کمک به تولید و کسب وکارهای خرد تعاونی ها و بخش تولیدی و رفع نیازهای ضروری مردم دارد.

باتوجه به رشد روزافزون جوامع بشری، نیازهای انسانها نیز به فراخور شرایط زمانی و مکانی همواره در حال تغییر و تکامل است. اقشار مختلف برای تامین نیازهای مادی خود با گزینه های متفاوتی روبرو هستند. بانکها از جمله مورد اعتمادترین منابعی هستند که هر فردی می تواند جهت رفع این قبیل نیازهای خود به آنها مراجعه نماید.

سنت نیکوی قرض الحسنه در آیین ما مسلمانان جهت رفع نیازهای اقتصادی و کمک به هم نوعان همواره پیروان این آیین توصیه شده و ربا بعنوان نقطه مقابل قرض الحسنه به شدت نهی و مزموم تلقی شده است. در کشور ما نهادهای گوناگونی به ترویج و ارائهٔ این سنت نیکو می پردازد. سیاست این نهادها ترویج بانکداری بدون ربا و حمایتهای حداکثری از اقشار مختلف جامعه علی الخصوص قشر کم درآمد می باشد.

از جلوه های زیبای تعاون در مضامین قرآن کریم در کنار صدقات، خیرات و جهاد در راه خدا قرارگرفته قرض الحسنه می باشد. و در قرآن کریم در سوره های (بقره۲۴۵)، حدید (۱۱و۱۸) تغابن (۱۷) مزمل(۲۰)، و مائده (۱۲) قرض الحسنه تشویق و توصیه شده است.

این سنت در میان ملت های مسلمان جهان بعنوان نوعی عبادت رایج و متداول بوده و با قصد قربت و به انگیزه دریافت پاداش و بهره معنوی انجام می شده است.

واژه قرض الحسنه از نظر معنوی به معنای قطع چندین بار در قرآن کریم آمده است و در آن درخواست وام برای خداوند شده است و براساس نظریه مفسرین واژه قرض آنجا دارای یک معنای وسیع و شامل تمام انفاق های در راه خدا می شود که شامل قرض دادن به بندگان نیازمند خدا نیز خواهد شد. وامی که برای خدا تعبیر شده است باید «وام نیکو» دارای صفات ویژه باشد. قرض الحسنه از منظر معصومین (ع) دارای پاداش فراوان و تاثیر مثبت در زندگی انسانها در دنیا و عالم آخرت دارد.

قرض الحسنه در اختیار قراردادن وقت مال به غیر و جایگاه آن عبارت از این است که بعنوان نوعی از زکات در کنار زکاتهای واجب و مستحب در جهت برآوردن نیازهای موفین در رفع فقر از جامعه عمل می کند. قرض الحسنه مورد توجه قرآن و سنت علاوه بر رفع نیاز نیازمندان و حل مشکلات آنان در جهت تزکیه نفس و زدودن گناهان و تربیت نفسانی قرض دهندگان بسیار موثر است . علاوه بر این قرض الحسنه از جهت مادی و معنوی دارای آثار و برکات فراوان دنیوی و اخروی می باشد که خداوند به قرض دهندگان عطا می نماید.

تحقیق انجام گرفته از نوع تحقیقات پیمایشی است. این پژوهش به دلیل بررسی رابطه بین فرهنگ قرض الحسنه و کسب وکار انجام گرفته است و اطلاعات مورد نیاز برای این تحقیق ازطریق مطالعات میدانی (پرسشنامه) و همچنین روش کتابخانه ای و بانکهای اطلاعاتی از جمله اینترنت انجام گرفته است.

پرسشنامه های ما دارای جامعه ۱۰۸ نفری با استفاده از فرمول کوکران استفاده شده است.

جامعه آماری این تحقیق که شامل ۱۵۰ نفر می باشند با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه این تحقیق ۱۰۸ نفر محاسبه شده است برخی از ویژگیهای جنسیت، میزان تحصیلات و سابقه خدمت )در قالب جداول و نمودارها ارائه گردیده است.

جدول (۳-۱) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک جنسیت

| جنسیت | فراوانی | درصد |
|---|---|---|
| زن | ۵۹ | ۵۴/۶ |
| مرد | ۴۹ | ۴۵/۱ |
| مجموع | ۱۰۸ | ۱۰۰ |

جدول (۳-۲) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک میزان تحصیلات

| میزان تحصیلات | فراوانی | درصد |
|---|---|---|
| دیپلم و زیردیپلم | ۷ | ۶/۵ |
| فوق دیپلم | ۱۱ | ۱۰/۲ |
| لیسانس | ۶۲ | ۵۷/۴ |
| فوق لیسانس | ۲۸ | ۲۵/۹ |
| مجموع | ۱۰۸ | ۱۰۰ |

جدول (۳-۳) توزیع فراوانی گروهها به تفکیک سابقه خدمت

| سابقه خدمت | فراوانی | درصد |
|---|---|---|
| زیر ۵ سال | ۴۵ | ۴۱/۷ |
| ۵ تا ۱۰سال | ۲۴ | ۲۲/۲ |
| ۱۰ تا ۱۵ سال | ۲۴ | ۲۲/۲ |
| ۱۵ سال و بالاتر | ۱۵ | ۱۳/۹ |
| مجموع | ۱۰۸ | ۱۰۰ |

روایی: روایی تحقیق به این موضوع می پردازد که آیا ابزار سنجش واقعاً آنچه را که قرار است سنجیده شود نشان می دهد؟

| پرسشنامه | آلفای کرونباخ | تعداد |
|---|---|---|
| مشارکت جویی شهروندان | ۰/۷۰۲ | ۱۰۸ |
| مسائل فرهنگی | ۰/۷۴۸ | ۱۰۸ |
| مسائل اجتماعی | ۰/۸۳۴ | ۱۰۸ |

اطلاعات با مورد استفاده قرارگرفتن آمار توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند، در آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

## حکمت دعوت بندگان به قرض الحسنه

«من ذالذی یقرض الله قرضاً حسناً فیضاعفه له اضعافاً کثیره والله یقبض و یبسطو و الیه ترجعون»

کیست که خدا را وام قرض الحسنه دهد تا خدا چندین برابر بر آن بیفزاید و خداست که محدود می کند وسعت می بخشد و همه به سوی او باز می گردید. قرض دادن به خدا مثال است برای انجام دادن عملی که ثواب و پاداش آن مطلوب است و این تعبیر برای دعوت مومنان به انجام عمل از روی لطف و مهربانی و تاکید بر پاداش دادن به آن است.

ویژگیهای قرض الحسنه

وام دادن بر دو نوع است:

۱- وام دادن بعنوان قرض الحسنه (بدون عوض)

۲- وام دادن همراه با عوض

تفاوت اساسی میان این دوگونه وام این است که:

۱- قرض الحسنه به منظور جلب رضایت الهی صورت می پذیرد ولی معاوضه ای که از نامش پیداست به منظور دریافت سود دنیوی (عوض) انجام می گیرد.

۲- قرض الحسنه هویتی معنوی دارد لکن وام معاوضه ای دارای هویت مادی است.

۳- در قرض الحسنه بیشتر جنبه گره گشایی ملحوظ است لکن در وام های معمولی، (وام معاوضه ای) جنبه بهره کشی و به جریان انداختن پول و دستیابی به کارکرد آن بیشتر مورد توجه می باشد.

۴- درباب قرض الحسنه حفظ کرامت و شخصیت وام گیرنده مورد توجه اکید می باشد. لکن در وام معاوضه ای این چنین نیست.

۵- قرض الحسنه غالباً توسط انسان های آسمانی، آرمانی و خداباور مورد استقبال قرار می گیرد لیکن در وام معاوضه ای غالباً مسئله از این قرار نیست.

## نتیجه گیری

سنت نیکوی قرض الحسنه در آیین م مسلمانان جهت رفع نیازهای اقتصادی و کمک به هم نوعان خود همواره به هم پیروان این آیین توصیه شده و ربا بعنوان نقطه مقابل قرض الحسنه به شدت نهی و مزموم تلقی شده است.

قرض الحسنه یکی از جلوه های زیبای یاری و دستگیری نیازمندان به شمار می رود و بدون تردید از دیدگاه تمام آیین ها نیز مورد اهمیت می باشد و اسلام توجه ویژه ای به مسائله قرض الحسنه نموده بطوریکه ریشه در قرآن و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام دارد.

قرض الحسنه از منظر معصومین (ع) دارای پاداش فراوان و تاثیر مثبت در زندگی انسانها در دنیا و عالم آخرت دارد.

قرض الحسنه در اختیار قراردادن وقت مال است به غیر و جایگاه آن عبارت از این است که بعنوان نوعی از زکات در کنار زکاتهای واجب و مستحب در جهت برآوردن نیازهای موفین در رفع فقر از جامعه عمل می کند قرض الحسنه مورد توجه قرآن و سنت علاوه بر رفع نیازمندان و حل مشکلات آنان در جهت تزکیه نفس زدودن گناهان و تربیت نفسانی قرض دهندگان بسیار موثر است.

**منابع و مآخذ**


۱. قرآن کریم

۲. نهج البلاغه

۳. حرعاملی، بی تا،ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن ج۳ وص ۷۳

۴. جمعی از مولفان، درس هایی از اقتصاد اسلامی قم، دانشگاه مفید ۱۳۸۴

۵. کمیجانی ، اکلبر و هادوی نیا «درآمد بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام و اثرات اقتصادی آن

۶. عرب مازار، عباس و کتیجادی، سعید « جایگاه قرض الحسنه در نظام بانکی ایران اقتصاد اسلامی ش

۷. آرام، احمد، ترجمه الحیاة، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ ش.

۸. ابراهیمی، محمدحسین، قرض الحسنه، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ سوم ۱۳۷۸.

۹. ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج۳، ص ۷۳